

Beszámoló a Corvina Alapítványból 3 részletben, 2010-2012 között vásárolt Vujicsics-hagyatékról

A Vujicsics-hagyaték kéziratái

A fond tartalmazza Vujicsics Sztoján szüleinek iratait. Apja, Vujicsics Dusán (Dusan Vujicic) középiskolai tanulmányait 1913-ban a bonyhádi evangélikus gimnáziumban kezdte, ahol az 1914/1915-ös iskolaévtől kezdve osztálytársa volt Illyés Gyula. 1919-ben a nagyhírű karlócai görögkeleti szerb főgimnáziumba iratkozott be, ahol kitüntetéssel érettségizett 1921-ben. Ezt követően a belgrádi Tudományegyetem Hittudományi Karán folytatta tanulmányait, s 1928-ban kitüntetéssel diplomázott. 1928-tól Pomázon volt lelkész, majd 1939-től a budai tabáni szerb templom lelkésze lett, s egyben a templom utolsó papja is, mert a templom a háborúban megsérült, majd 1949-ben a kommunista önkény lerombolta (Sztálin hetvenedik születésnapjára). 1946-tól budapesti-belvárosi szerb ortodox főesperes, majd a magyarországi szerb ortodox egyház vikáriusa. A háború alatt Sárváron is teljesített lelkészi szolgálatot, ahol az ottani szerb internáltakon igyekezett segíteni. Jelentős szerepe volt a pesti szerb közösség, a hagyományok és a hitélet megőrzésében, különösen a második világháborút követő nehéz évtizedekben.

Tartalmazza továbbá Vujicsics Tihamér (Tihomir Vujicic) iratait (levelek, népzenei gyűjtés részletei, saját művek, filmes munkák stb). Ő Budapesten végezte tanulmányait. Még fiatalon, zenei tanulmányainak kezdetén indult el Bartók Béla és Kodály Zoltán nyomdokain elsősorban az akkor még csekély mértékben feltárt magyarországi délszláv folklórhagyományok felkutatására, s az összehasonlító népzene kutatást tekintette igazi hivatásának. Népzeneét Kodály Zoltánnál kezdett hallgatni, mígnem a mester felmentette óráinak látogatása alól. Mondván: „Már nincs mit tanulnia tőlem...” A politika beleszólt karrierjébe: 1949-ben származása miatt eltávolították a Zeneakadémiáról, így tanulmányait a Nemzeti Zenedében folytatta, s zeneszerzést Sugár Rezsőnél tanult. A Zeneműkiadó Vállalat „Nase pesme” címen még 1957-ben jelentette meg gyűjtését, a 100 délszláv népdalt és 20 kólót tartalmazó kötetet, s csak halála után, 1978-ban látott napvilágot „A magyarországi délszlávok zenei hagyományai” című átfogó munkája. Tanulmányaiban, cikkeiben a magyar-balkáni-keleti zenei kapcsolatok, a motívumvándorlások és a

népzene-kutatás problémáit vizsgálja. Zeneszerzőként a korszerű műfajok vonzották, kihívásnak érezte a kor követelményeit, a zeneszerzés műfaji skáláját. Bartók Béla mellett nagy hatással volt rá Igor Stravinsky, Alban Berg és Arnold Schönberg. Sokoldalú tehetség volt. Minden hangszeren játszott, s gyakran adta elő saját műveit. Szabó István vizsgafilmjének (*Koncert*, 1962) nemcsak a zenéjét szerezte, de maga játszotta el a főszerepet is. Több mint 40 játék- és tévéfilmhez, közöttük Jancsó Miklós és Makk Károly filmjeihez, valamint külföldi produkciókhoz, valamint számos rádiójátékhoz is írt zenét. Repülőgépszerencsétlenség áldozata lett. Életéről a magyar televízió dokumentumfilmet készített *Töredékek egy muzsikusról* címmel, 1975-ben.

A fond törzsanyagát Vujicsics Sztoján teljes életműve teszi ki. Stojan Vujicic a budapesti Eötvös József Gimnáziumban érettségizett 1953-ban, ám származása miatt az érettségi után azonnal nem, csak később vették fel az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karára, végül szerb-horvát-bolgár szakon szerezhetett diplomát. Ezt követően mint gyakornok a Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtudományi Intézetébe került. Az 1956-os forradalomban való részvétele miatt innen eltávolították, így öt évig állás nélkül maradt, ám jelentős fordítói és szerkesztői munkát végzett, s ez az időszak egész szellemi elkötelezettségét meghatározta. 1963-ban a Színháztudományi Intézet munkatársa lett, majd később visszakerült az Irodalomtudományi Intézetbe, ahol 1993-ig, nyugdíjazásáig kelet-európai összehasonlító irodalomtörténeti kutató, főmunkatárs, tudományos csoportvezető volt. Az újvidéki egyetem díszdoktora. Számos munkája, tanulmánya, mely magyar, szerb, angol, francia és német nyelven is megjelent, a délszláv-magyar irodalmi és szellemi kapcsolatok évszázadaival foglalkozik. Fontosabb kötetei: *Szomszédság és közösség*, 1972, *Elillant évek szőlőhegyén*, 1997, *Magyarok és szerbek*, 1997, *Vitkovics Mihály magyar és szerb írásai*, 1978) A magyarországi szerb kisebbség meghatározó személyisége volt. Közéleti munkássága az európai szellemi együttműködés területén is jelentős. A kulturális életben megkerülhetetlen tényező, hogy 1990-ben létrehozta Szentendrén a magyarországi Szerb Ortodox Egyházművészeti Gyűjteményt, amelynek alapító-igazgatója volt, valamint a „Jakov Ignjatovic” irodalmi és kulturális alapítványt, amelynek alapító-elnökeként haláláig működött. A Magyar PEN Club alelnöke, a Magyar Írószövetség választmányának tagja, s az *Európai Utas* című folyóirat főmunkatársa volt. Irodalmi és közéleti munkásságát József Attila- és

„Kisebbségéért” díjjal ismerték el, valamint az 1956-os Emlékérem és a Magyar Köztársaság Érdemrend Lovagkeresztjének (1992) kitüntetettje. Budapest-Belváros Szerb Kisebbségi Önkormányzatának elnöke volt. A szerb és horvát irodalom számos jelentős alkotását fordította magyar nyelvre, de magyar szerzők színpadi műveit és költészetét szerb nyelven tolmácsolta és publikálta a határokon kívül. Évtizedeken át fontos nemzetközi irodalomszervezői munkája nyomán számos konferencia rendezése is nevéhez fűződik. Ma is nélkülözhetetlenek antológiái, melyekben a szerb, horvát, szlovén költészetet, prózairodalmat, drámát, népköltészetet mutatta be a magyar olvasóknak – többek között Weöres Sándor, Nagy László közreműködésével. Évtizedeken át írt a pest-budai szerbek művészetéről, kultúrájáról, zenéjéről és irodalmáról (*A pesti szerb templom*, 1961, *Szerbek Pest-Budán*, 1997 – ez utóbbi magyar, angol és szerb nyelven jelent meg). Szerb nyelven írt verseit (*Rastocenje*) a belgrádi Nolit kiadónál publikálta (1972), majd ugyanezen a címen 1993-ban jelent meg néhány újabb verssel kiegészítve a Balassi Kiadónál, Budapesten.

A felajánlott fond következő egysége Vujicsics Marietta tudományos, irodalmi és szerkesztői tevékenységének dokumentumait öleli föl. Vujicsics Marietta (sz. Wehner Marietta, 1946) műfordító, diplomata. Férje Vujicsics Sztoján (1933-2002) volt. Az ELTE BTK-n szerzett magyar-szerb-horvát szakos tanári diplomát. 1973-tól több folyóiratnál szerkesztő, majd a Nagyvilág olvasószerkesztője és rovatvezetője volt 1992-ig. Pályáját a Külügyminisztériumban folytatta, nyugdíjba vonulásáig vezető főtanácsos. 2000-tól 2004-ig Rómában teljesített diplomáciai szolgálatot. Főleg a délszláv irodalmakból fordít. Novella-, dráma- és regényfordításai antológiákban, folyóiratokban láttak napvilágot. Több önálló fordításkötete is megjelent. A Magyar Írószövetség, a Magyar PEN Club és a Magyar Újságírók Szövetségének tagja.

Az anyaghoz tartozik Vujicsics Marietta mostani, második férjének, Miskey Pál, műfordító, diplomatának az iratanyaga is.

Végül említést kell tenni a hagyaték fotóanyagáról. Mind Vujicsics Sztoján felmenőinek, mind magának, mind Vujicsics Mariettának a ténykedésével kapcsolatos, öt hatalmas doboznyi fényképet tartalmaz.

Úgy gondolom, a fenti ismertetők után nem kíván hosszabb kifejtést a hagyaték értéke. A család (anyai ágon Budmilics) kiemelkedő szerepet játszott a magyarországi szerb kisebbség 20. századi egyházi, kulturális életében. V. Sztoján a század második felében egyszemélyes „intézmény” volt, munkássága a magyar-

délszláv (főképp szerb) érintkezések teljes területét lefedi. Jelentős irodalomtörténész, költő, műfordító, múzeumalapító.

Az anyag mennyiségi mutatói: kb. 70-75 doboz (ez kéziratári tárolási rendben mintegy 150 doboz, ami terjedelmileg is az elsők közé sorolja).

Vujicsics-hagyaték könyvanyaga:

Vujicsics Sztoján könyvtára 4.500 kötetet számlál. A többségében valamelyik délszláv nyelven, a 20. század második felében megjelent munkák száma kb. 3.000-re tehető, ezeknek több mint fele tudományos igényű szakkiadvány, döntő hányaduk tematikai hungaricum. A fennmaradó kötetek egy kisebb hányada szintén a hungaricumok körébe tartozik. Ezen arányok alapján a könyvtárnak mintegy harmada elsőrangú magyar vonatkozású anyag, a tudós, költő, műfordító Vujicsics Sztoján munkásságának köszönhetően nagyrészt olyan könyvek, amelyek eddig nem kerültek a magyarországi gyűjtemények látóterébe.

Tartalmilag mindenképpen hiánypótló egységeket képeznek a szerb orthodox egyházi vonatkozású kiadványok, ezeknek egy része bibliográfiákban sem lelhető fel, illetve még ISBN-számmal sem rendelkezik, továbbá az 1950-es és az 1990-es évek kiadványai, melyeknek beszerzése a történelmi, politikai viszonyok következtében szinte lehetetlen volt. Utóbbiak megjelenési helyének, illetve tartalmi vonatkozásainak íve Trieszttől a görögországi macedón népességig feszül.

A felajánlott gyűjtemény értéke a legóvatosabb becslések szerint is 8-9 millió Ft., az előzetes felmérések szerint a Széchényi Könyvtárba véglegesen bekerülő hányadé pedig 3-3,5 millió Ft, ám ha figyelembe vesszük, hogy ezen magyar vonatkozású kötetek bizonyos hányada ma már egyszerűen beszerezhetetlen, vagy csak nagyon sok utánajárással és további költségekkel szerezhető be, akkor a gyarapodás értéke jóval felülmúlja a becsült összeget.